

ЧАНГЫС ЭПТИГ ӨГ-БҮЛЕДЕ

ДАГ-АЛТАЙ

ОКТАБРЬНЫҢ ТУГУНУҢ АДАА-БИЛЕ

Бөгүн бистиң найыралдык жомовыс — Даг-Алтай автономнуг областың солуну «Алтайдын чолмоны» («Алтайнын шолбаны») солун аалдап келди. Россиянын хожу-дангай кыдыг-кызыгаары турган Даг-Алтай Октябрьнын ачызында кыска үениң иштинде чечектелип хөгжөөн.

Журналистер С. Токтенов биле И. Кучияк оларнын белеткөөн материалдарында Даг-Алтайнын аас-кежиктиг амыдыралынын дугайын чугаалап турар.

Даг-Алтайнын амыдыралы чоннар Улуг Октябрьнын 60 жыл оюн төлөпкө уткан. Улуг Ленинниң болган Октябрь революциянын бистиң чурту-вустуң улуг, биче чоңуңа тыпысып берген аас-кежик депшен чугаалаар чүве тымыл-бас.

Даг-Алтай автономнуг областың тургустунганда бээр 55 чыл болган. Ол алтайларнын политиктиг, экономиктиг болган куаң-турлуг хөгжүдөөн дүрдөгөдөрүнө канчаар-даа аажок улуг рольду ойноган. Областың амыдыралынын амыгы үчүн, Совет Эмгектинин, бүгү устуары шыпаш, Төрөөн тур-туңуң бурунуңар хөгжүдөөнүгө, коммунисттик тургузуш-кунга төлөпкө утуңуң кириш-тирип турар.

Амгы үдө областың 40 аажык улуг буюмдарын аар бол-ган чыны үдөгүрүнүң база о-до аажык-аажыктын ийи-бүрү продукцияларын буюрун турар. Ховар металлдар буюрун тала-мы-биле бистиң область чурт-та сураткан. Областың болга-

М. КАРАМАЕВ, РСФСР-нин Дээди Советинин депутаты, Даг-Алтай автономнуг областың Советинин куускомунун даргазы

Улус өрөдөлгөсүндө, кадын камгаламды болган култу-ра тургузушунда улуг че-диншиктер чедип алдынын турар. Совет эрге-чагырын-да баштайгы чылдарында Алтай-га турган эге школаларга чү-дө 1888 өрөдөлгөсүн чөргөш-турган болза, ам ийити өөрө-дөлгөнүң школаларында ба-рын 35 муң өрөдөлгө бар. Об-ластың төүндө башы институт, 5 туснай ортумак өрөдөл-гө чөргөш ачылдып турар. Оларда 8 муң студент болган сургуула бар.

1922 жылда турган биле деңгээрге, култура албан чөргөш болган библиоте-каларын чөргөш төс катан ачылдып турар. Ийин биле чүдө ийи кино үндүрер аппарат болган, ам оларнын саны 250 четкен.

Бо болган оон-да өскө че-диншиктер областың партия

Оларнын 8 муңу «Социалисттик чарыштын тавысчына» деп хөрек демдөөнүн эдилек-чилери.

Соолту беш чылдарда ажал-агыйга эки чедипшиктерин дөш 3 муң кире кижин чаак-тың орден, медалдары-биле шаңнаткан. А эң төлөпкөтөр — Усть-Канск районун СЭКП-нин XXI съездин аттыг кол-хозунуң хойжуу Д. Тодов, «Кызыл-Өзөк» совхозтуң бы-ваа ажалкчы А. Нанольова, «Абай» совхозтуң сымл азы-ракчы И. Попов Социалист-тик Күш-аималың Мадырлары болган.

Даг-Алтайнын амыдыралы чон-нары бо хүшүрде бүгү күзүң болган энергияны оюу беш жылдык планыг оюдалаар-ылы, бедиткен хуулаарың хуула бетиңде күүсөдөрүнчө мобилизация, ССРЭ-нин чыа Конституцияны кабыл-биле чугаалашканы болган хүзүң алган ол кудурушунуңуң улуг идиған берген. Бо хү-зүң бистер 89 миллион рубль-дин үдөгүр продукцияны бу-дүрер, күрүңгө 27,7 муң тон-

ЧАРЫШТЫҢ КҮЖҮ

Октябрь мурунун чарыштын хүшүрүндө бистиң коллективтик бүгү ажалк-чыштары техниканы доуу буюрунчуу-биле ажал-лаар, буюрунчү ажалк-тыг чоруун улам бедидер деп эдилекчи савады ү-дүргөн. Бистин ол кытай-рымчыстың областың үдөгүр буюрунчү ажалк-чыларын кол-лективтик изни-биле дө-дөөн.

Социалисттик чарыш бистин коллективтик чөре чо-гвадыкчы бау-биле органи-зацияланып ден чугаалап болур. Каш чыл бурунгар чарыштың чаа хөври ты-вылган чүве. Ол чүд дөргө, кылган продукцияны бодунун тапмазын базар эрге дөш чарыш. Ындыг тапма-ны чүдө бирин сортуң продукцияныг базар. Шы-чанга ажалкчыларын продукцияны шынарын дөш бот-харчысаалга бе-дөө. Ай саныда швар хүнү эрттирер бисте чынык анаған. Анаа бую-рунчү мурунгар чарыш, профхуучуниң сур-гууларың, ортумак эво-люцион ажалкчыларын база бран кылган кижилерин чалап икелетип, ол айда кылган продукцияны шынарын специа-листтерив шыгым сайгарып турар. Шынар хүнү — буюрун өөрөдөлгөнүң школазы анаған.

ЧУРУКТАРДА: Социалисттик Күш-аималың Мадыры И. Попов. Мыймыгын шынар оларда.

Даг-Алтай автономнуг областың чуртка сымл мыймы бээр таламы-биле кол чөргөшүн бирөөн. Усть-Канскск районда «Абай» совхозтуң сымл кадарчы Социалисттик Күш-аималың Мадыры Петр Фотеевич Попов улуг сымларын болган бызааларын баш сапың камгалаар таламы-биле чыл бүрдө бедик көргүзүлгөни чедип ап келген. 1977 жылда ол эң бедик көргүзүлгө болган — бир сымдан-на 8 килограмм аажык мыймыгын алган.

ЧУРУКТАРДА: Социалисттик Күш-аималың Мадыры И. Попов. Мыймыгын шынар оларда.

Социалисттик Күш-аималың Мадыры Дельмек Тодович Тодов Усть-Канскск районда СЭКП-нин XXI съездин аттыг колхозта ам чөргөш чыл аажык үдө маачыны ажалкчын турар. Тоску беш чылда ол хураганнар камгалап аларынын болган дүк кыргынын таламы-биле бодунун кууда планын 3,5 жылда күүсөткөн, онгу беш чылда хууда планын база ол үениң иштинде

күүсөдирин хүзүлгөн. Мадыр бодунун сөзү эзеп турар. Ол 1976 жылда төрүүр 100 хойга онааштыр 130 хураганны, а бо чылдык берге кы-жыда 120 хураганны камгалап алган. Бир хой-дан-на ортумаа-биле 2,9—3 килограмм дүктү кырган.

ЧУРУКТАРДА: Социалисттик Күш-аималың Мадыры Д. Тодов. Оларда хойлар.

ЧУРУКТАРДА: Социалисттик Күш-аималың Мадыры Д. Тодов. Оларда хойлар.

МААДЫРНЫҢ ЧАҢЧЫЛЫ КИЖИ КИЖИ-БИЛЕ БАЙЛАК

Ову Даг-Алтайнын барың бүгү чоңу билер. Тоску беш чылда оң чедип ап турган че-диншиктеринин дугайын Алтайнын парлаалгазы болган радиоу чоңа үргүчү дымна-ды турган. Дельмек Тодович Тодовна Социалисттик Күш-аималың Мадыры атты ты-мыскан соонда оон аадар-ады улам алган. Ыпчалааааң мурунгар хойжу анаа мөңгө-гөткөп, ажал орар малыңдан хой каш төдү болган дүктү алар дөш, улам шудуру ажалдап жезөөн.

Даг-Алтайда СЭКП-нин XXI съездин аттыг совхозту хой-жуу Д. Тодов 1974 жылда чүе хойга онааштыр 130 хураган-ны камгалап алган болган до-руктурган.

Коммунист Д. Тодов амы-дыралынын хой кезин мал ажалкчыгара бараалаткан. Тө-лөпкө маачыны кады ажал-дан турар он-өөрү хүндүлөөр, оон ажалкчыгара чакыртканы билиң, өөрениң алыр дөш үр-гүчү анаа аалдап кээрер. Партиянын XXV съездинде Алтайдын бөөр делегаттарын бирөөнүн бо маачыны ком-мунистерин сонгу чорукта-нын база-ла таварыла эвес. Коммунистерин улуг шуула-

ныдан чедип келген, оон билген, көргөн чүдөдөрүн чан-гыс чер чурттууларыгга сөд-кил хандыр чугаалап берип, чүе хойдан чүстөн эвон эвес хураганны алыр ден шимчөөн-күмүлүн эгелерин хойжуларга сүмөлөөн. 1975—1976 чылдар-нын агаар-бойдуу берге бол-ган-да болза, областың хой-жуларынын хой кезин алган хүзүлгөн күүсөткөн. Мурун-гар маачынын үдөгүр-чү эвес өскөлөгө ол хире эки сар-дарың болган.

Төсөткөн өг-булең шына-ла мадырды болган эресе-шудуру ажалдап келген деп чугалап бөүр. Мадыр дуза-лакчы кадары болур кадык-биле кады онгу беш чылдын үртен ойн чылдыда пландын аажык 500 хураганны өстүргөн болган база-ла пландын аажык күрүңгө 1,5 тонна дүктү сар-кан. Бо хире бедик көргүзү-лгөн чедип ап турар кижин Мадыр болбайн канчаар ден Алтайнын чоңу чугаалаааң турар.

Октябрь революциянын 60 чылдын Дельмек Тодович эң бедик күш-аималың көрүзү-лгөр-биле демдөөлөр ден шим-чирилөөн, Хаванянын мурун-гар хойжуу база-ла Социали-стик Күш-аималың Мадыры Афанасий Шетинин социали-

стик чарычыг кыйгырган тур-ган. Ийи Мадыр ол чарышка найма-даа эң көргүзүңү чөй-дөн 120 хураганны алган.

Чоонта чаа Дельмек Тодов-ич суга чөрааң, оон-биле учураааң хөргөштин. ССРЭ-нин чаа Конституциянын пом-чуң танышкан, дыка-ла өөрө-лүн ол чугалааң орду:

— Күш-аималың кылын турар кижилерин дугайын чаа Хойбулушту дыка-ла үнөлөң-дир. Ол чорук бисти хей-ыт киирип турар. Партия болган чаваттын кижин дугайында сар-нын салым-шкыныгга харын кылдыр бистин бригадысы он-гу беш чылдын планын үш чартык чыл дугурунда күүсө-дир деп бедиткен хүзүлгөн алың. Ону күүсөдиринин бүгү барымыла бар. Мал чөмш болган барымылардыр, чын хураган дорукуртар ажалаларын чы-рык, чылдыг кылдыр баш улар бедиткөөр, хойну түе-түе кыш-таглары эвес, а чангыс черге эчелеттирип турган, оолды-р дөш шыккап депшигелен аргаларын каш чыл улаштыр ажалган келдине. Бедик көр-гүзүлгөни чедип ап турары-мыстың беш чакмыды-даа мыда.

В. ШАДРИН,
«Алтайдын чолмоны» солун-нун ажалкчыгара.

Мээң чангыс чер чурттууң пенсөөң Мечок Яманжуоңун чөмшөөң. Тенги дээр суурга бир-ле дусоор каранды көргө-нүнчү болган ону ажалкчөв-дө, сарың аар ажалкчы көк бо-лган дусайында чугаааң бо чылдын бир алың утка-биле са-гындар-өрөр. Ол ажал чорул-кан. Оон бир койгун өлүрөң, демки суурга дор-ла болон келген, оозун карандыша ор-ноп алган. Кажас ажалкчын чонур каапкан, ажаа карандыш-биле бижирин шөкөөн. — Бижитти-нин турар болган! Иччөөр-дөө, мичөөр-дөө чорудуп болур! Ол бодун төлөгө наймаааң мадыр дөш сатылган.

Ол кижинин сарың-сөткөм-нүн байдалы билери берге эвес, чүс дээрге ол бодунга ажалкчыны кылган!

Бо буюу чокта чаа-ла, кээрби чылдарын эезинде болган. Ам Улус Октябрьнын 60 жыл оо эркен. Бөгүн бистиң столу-нук кырында — ССРЭ-нин чаа Конституциямы.

Улус Октябрьнын 60 чылдын бистин абаламыс амыдырал-дын бүгү улашканында че-диншиктер-биле чөргөшөр бодунуң өзүң орар, талантымы литературамы-биле уткан.

Совет кижилерин болган оларнын ажалк-хөргөшүгө тө-лөпкө, ханы утка-шынармы чогаалдыр бижиттиңер дээрине-ге бузугар бис. Бо таламы-биле бисте бую-ле таарымчалыг байдалдыр тургустунган. Об-ласта ССРЭ-нин Чогаалчылар эмгекчилерин 17 кезиниңу бол-ган 30 хире кижин чогаалды-

өзүң орарларын аразында өзүң орар, чонунуң боттуг күжү. Ол чаа ажалк талантылар-биле улашканы болду, өзүң кел чыдап Москвада Д. Кошчинин, К. Телескоптуң тоожуларың бол-ган расказтарын номчор, А. Демичеконун, расказтары-ның болган оектеринин чыны-дыг «Лесовларын крайын-да» дөш эвес-биле үнөң, ол чы-каш А. Адарович, И. Кожки-шетиң, Б. Укачинин шүкүт-теринин чыныдырмы база пар-латкыңан. Улаас Барчаала Д. Кошчинин «Херезеңер» деп нита аттыг ийи романы парлаткыңар. Даг-Алтайныкы Б. Укачинин, А. Ередеевтин, Д. Белековтун чаз шүкүттер-нин чыныдылары үнөң.

Бистиң үеис маалыг. Пар-тиянын XXV съездинин инди-ринден: «Литератураның бо-лган уран чүдөдүң талантымы чогаалдыр — ол дээрсе нацио-нал байлак-тыр дөш сөстөр чо-гаалкчын ажалкчын бургуз-мун күрүңгө кийим дөш, хей-ыт дөш четкен.

Орус дөштер дугузы-биле бую совет дилетураларын бай-лакгарын болган чөмшкүн-нөри көрүп, билш. Танжыл ап турарымыс — бистиң аас-ке-жисиң.

Даг-Алтайнын чогаалчылар сөвөгү чылдарда Якутиянын, Гюганч, Хакасиянын, Казах-станнын, Украин ССР-нин До-не обласынын, Киргизиянын, Барнаулдун, Новосибирсктин чогаалчылары-биле конуң чы-лык болган ажалкчы учура-

Даг-Алтайнын пост-тавы ар-гымы фабрикасы бедик бую-рунчуу ступендерин болган дилетураларын чылдык-на ап турар. Ол ажалкчын бай-далын ажалкчын, күш-аимал-дын буюрунчуу болган кы-лып турар продукциянын шы-нарын бедидер-араны берип турар.

ЧУРУКТА: чаа машиналар белеткел чегинде.

1976 жылда Даг-Алтайск хо-орайда 270 орунуг «Турист» деп ажалкчын бачыдынын компаниянын ажалкчыл кир-гөөн. Ында таарымчалыг өрө-лөң, дымтанар холдар, киво болган таңым залдары, ресто-ран бар.

ЧУРУКТА: «Турист» деп чаа помпеле.

ЧУРУКТА: «Турист» деп чаа помпеле.

«Алтайнын чолмоны» солун-нун ажалкчыгара.

Э. ПАЛКИН,
РСФСР-нин Чогаалчылар эмгекчилерин Даг-Алтай органи-зациянын харысаалгамы сө-кретари.

ДАГ-АЛТАЙ ШААНДА

- 1897 жылда байлар чурт-такчы чонун 1,8 хуузуң эзеп турза-даа, оларнын үлүүңгө бугу бола малдын 32 хуузу онаашып турган.
- 1926 жылда 100 тараа-чын өг-булеге 2 ыш андазын, 15 демир андазын, 1 аът гра-бли, 1 сизен кезер хөргөсөл онаашып турган.
- 1932 жылда үлөтпүргө 8 муң ажалкчын, оң иштинде 511 алтайлар ажалдап тур-ган.
- 1936 жылда бую-нни-ти ортумак өрөдөлгөшө шил-чилге эгелзэн.
- 1922 жылда ажал-агый-ларга 75,5 муң баш инек бол-ган 100 муң хой турган.
- 1936 жылда областың школаларында 24 муң уруглар өрөнип турган. Чурттакчы чо-нун 50 хүчтү бижин билбес турган.
- 1976 жылда күрүңгө 25178 тонна ээтин, 40371 тон-на сүттү, 2959 тонна дүктү саткан.
- 1976 жылда күрүңгө 32,5 муң уруглар өөре-нип турар.
- Педагогика институтунда 3597 кишин, техникумнарда 4409 кишин өрөнип турар.
- Е. ВОРОШИНА, Даг-Алтайнын пост-тавы фабрикасынын ажалкчымы, СЭКП обкомунуң кезип-тү-сү.

КЫРГАННЫҢ ӨӨРҮШКҮЗҮ

ХЕЙЕРДАЛ-БИЛЕ ҮШ КАТАП

ТӨРЭЭН ТЫВАВЫСТА

Бараан болганнар

Октябрийн социалистик Улуг революциянын 50 жыл оюн тазарыштыр Хандагайтын Култура баямын күненишикин амылдан. Култура сыйлаачылары боттарынын күнү-биле кышка белеткем эки чоруткан.

Ун Култура баямын 60 чылга тураскалтан солун программалык концертти чога баралаткан. Байырал концертине 120 боттын артык киришкен. Анда Николай Нецка, Сергей Менгуш, Александр Семисев, Герой Аккис-оол олоз эки, солун көргүзгүчүни баралаткан. Октябрийн 60 чылга унутуш култура амылданчылары чога иленилген бараан болганнар.

М. МАДОН.

— 1900 чылда Уауш-Шыналт бедеринге торуттуган мен. Ада-нем кончут-ла түрөнгү, харын-даа Хөмчүк болгондо чок дон түрөнгү уауш тараан. Адам хөкүгү оң чеди уруг босаан, оларын шунтузун дорутуун өстүргөн киж. Адам дон чактыс шарым, оозун чеди алган, аалдар неши, ааркы, хойткан, хевен коздонуп, бисти азырап чорду. Билин көрөмгө-дө, ошан акы-топ—бистер оң долгадур сымшпаш нылдыр олдурупкан, казырык кара буттарымыз хуладе суп алган, чыпкып орап уауш чордууш.

Аванын шору апарган оолдарын байлар аалдарына эл-көлдөрүн алган, хой кадартыр турганнар. Бичкемден эгелен алап беренил адим, тайган көкөн-биле кыргак ада нешил, бички дымаларымы алдыра берген мен. Нилдээр, тоолдар, хүрежир-даа чордум. Кышын уауш көкөжөлдө элден чыдадыл эгелерге тоол чиди берип, кырым тоотуруп чордум.

18 харымда Мугур-Тад баямына ооба даганан чөргө эңле баштай шүдүм, бө чөргө чүгө Намчыл мөтөгө күш четтес чордум. Мөтө-шмырак

адым үгөн соода бөзөп-сөдөн дөңкөрдөнд-дө сөөмөсө апарган мен. Бичкааоюн же-жемеини-даа мөтө болза адим киж чүнү кыдып шыдаар, ноюл, салымчөтөргө чалча боуар дүкүмчөт мөтө та-варышкан.

Бир-ле кыжым Шыналт бедеринде бистиң аалдыкына ийи дүжүмөт көлтөш, поинга соода боуар сен дөм мен Чаданайга бөдөр баадылар. Көпөй поинга чалчаап эгелендик. Манда көлтөш соода талчыл кала турар боор. Ноюл үсөр, күрөргө экинчи тудар, алы-тем ижерге аян тудар, таакылдарга одун кыдыр, уауурга мугааар — кара эртенден оранга чеди оң соодан кыраападым хүнээр чү-вө болгай. Уаваанда арый бөрүмгө мөгеленип чыдар сой-дук дөш ийи чагыме чор-бич катан шааттайнаанар. Тайма өргөзгөнчө бараан боуар деп чүвө кончут-ла берге чү-вө чораян. Ол кончут акле ара-гыт ношын көөр хоңчун чок боу берген.

Уауш көрбөс чөргө баргаш: «Көкөй ноюл ораа-даа-ла

Хөйну баштаар шаа-ла чок. Ашак ноюл ораа-даа-ла. Айман баштаар шаа-ла чок — деп, ирагалантарымга, хо-рөм хостуг апара чорду.

Уауш орус чоңун чуртундан өскөсөн револос байларын ап остана, мен ишшап адым-түрөнгү сая-түмөн чоңуну ка-раан амыдып, хостуг эргени тыпсып, тодуг-доган амыды-ралды берген. Ленин башкы-нып ачыы оз хире-дир! Оң берген кезини четирин чор-бис, уругтары. Иды чораян чок ам болуучу туртуңу эр-ан болган. Ол дугаич алдин Хойлуакуста бизсон болгай.

Революция Тывага өскүч турган чылдарга байларнын хоронганы хавыркып турдум. Тара тарым дөш шөдө аякк чок хола-хараганарын тура тыртып окталары дег байларнын даякыны идыт инамылдуу ууткан чүвө. Куржикап хоруаңге өстүрүп алган чагай дугуаңге гараанын өөрүчү дег, чаа амыды-ралды мугааан, сепсильвис ха-лымыдан оңу детенип, шы-даар шаавыс-биле тургусуңу турдууш.

Оң дараамында чылдарда чоңум мендө бузуреп, Хөл су-музунун дөрт дугаар арбанын дугааңга соңгун алды-лар. Бө чөргө колхоз тургусу-чуп, тудуг-суур амылынга улуум кырып чордум.

Ынак Ада-чуртууш СССР-же калча дайын халдарга азырап алган мааныстың хой кезини фронтуга халаска бер-динис. Аас-кекжикти тыпсып берген Совет эрге-чагырганы камтаан амылынга кым-даа харам чок уауш кыраштыр-ген. Ам уругтарым араанда өктям бедип, хырым тодуг чоргаар чурттан чорур мен. Күрүмөңичи берип турар пей-сизам мендө четир.

— Бай-Тайгалык хоочуша-рынын бирээси— Арантан Ды-лаагаатаровичини бө чугаа-ым димнааш. Коммунисттик партия, Совет чазак дөш чор-гаара, өөрүшкү бугу ботту бүргеп кээр чүвө чорду.

Зоя ХОВАЛЫГ.
Бай-Тал суур.

О К Т Я Б Р ь

ХАЛАЛЫГ АШАКТАР

Солун концерт

Самагалдай суурун Култура баямын 60 чыл оюнга Октябрийн амылдан хандырыга комбинаты биле Култура баямынчын натыйшан улуг концерти болуп эртин.

Концерт програмазы байлак. Амылдан хандырылга комбинатын амылчыны Оюн Ламажалтың «Эрге-шөлөз бисте турда», Сергей Сыраттын «Совет Эвиленин хамаатыы мен» деп ырларын ырлааны солун болган. «15 республика, 15 угбашы» деп концерттиң сөлгү номери көрүчүлөриниң адыш кешээшын-мы-биле дозулган.

В. ЧАЛБАА.

Делгелге

Ноябрийн эгезинде республиканың А. С. Пушкин атыг библиотеказынчын номчулга залынга нежээ болуп эртин. Анда нийтилен-политиктиг литератураның делгелгези болган. Тываның сурагыл чогаалчылары С. Тока, С. Сарыг-оол, Б. Хөвөкмей болгаш өскө-леринд-дө номнары анда делгеттинген. Оң агыла делгелге келгеннер бистиң республиканың чурчучуларының кылган ажылдары-биле база танышканнар.

Совет эрге-чагырганың чылдарында Тываның хөг-жүлдөзүнүн дугайында илеткеди аңаа төвү эртем-нериниң каныаады В. Ч. Очур кылган.

Бистиң көрр.

Октябрь!
Уауш Ленин утааныпдан торуттуңу. Уауштурту партига баштадың. Чапкы сымрап күнү-биле дүмбөй өтүр Чаа делегей өшөөс одун кымыкан сен!
Октябрь!
Алгы-башка органның каймынг-даа Аяк дөргөп, байлак болган мөтөгө чактыг. Амыр тайбың, эрге-шөлөз, хосталгам, Аас-кекжиктиг, ачы-дуаалыг чырып Хүн сен!
Октябрь!
Аалдар шыккан алаан чымыл дургуаңда Аштын, сооктуң, бергелериң, дүшүн таавын Шыдааңдан чалдың чок шүтүп эртин, Шыга туркуң, күчү карган Эвилел сен!
Октябрь!
Ажы болган эртем-биле чалгынадың. Дөргөн, чери тайбычылга баралгаңдып. Амылдан хөгжүлдөзүн бикчылгырап Тендир дивес, чайгытыш чок Ныйрал сен!
Октябрь!
Төвүтү чок төвүтүң запанганан, Төрө салган, бедитерге базыл орап. Агымы чок алыткелдең чуртагылы— Аны-дүмчө хоор чоңуңу Бугаы сен.

Оаг СУВАКПИТ.

КЫЗЫЛ ЧАЛГЫГ

Эдин, шимчеп чадап чыккан арик, сулар Чакы хүнүн херелден отуп келген. Чагыс чөргө ламырактар чыгыш-чыгдан. Эртенеря чара чүтүп, шурап баткан. Чагылдарга тазарышкан тыгын богу Зетеп, дөйтүп истри чок арзып турган. Ур дөжөм дынап катган көвөй хөмөр Унун кадын, сорук кирип, хайын үгөн. Бойдушта ол хөвөр болган дөмбө күчөт Уоондук болуп, эивешки дег чүвө турбаан. Угаанындан оттуң чадаан амылдарга Уауш Ленин оркү айткан, шыны сөгөлөп. Өөрүшкүдү келер ойкө көрүнгөн чөп бөңүртөң, дайымпарын танып алган. Орус чердеп Октябрийн тилдөгөн Оравларга чагылапшы тарап берген. Мөтө чакы хушкөкаады кымыл чактыг Бөмбүртөң кирип орта адыриштыр.

М. ХАПДЫН.

П. ЕРЕМИН.

А Д А Ч У Р Т

Халыктары хөңү ач-ак Арыг ишти магаданчыг. Кааң аас чырык түндүс Агаар маңаа кайгычактыг. Төрөн чуртуу, Россия! Таалаңчыг түс иркымында Дамырак сууд шүдүраакы. Төдү мендө чүдө өргим. Бүргөп эвес, дээр ач-ык.

Бүрү оңуң, саарып баткан. Хүнарзептөң оркү дургаар. Күштар үнү үзүктөбөк. Манда кым-на көлөр болду Магадан-ла көрүп хаммас. Оран-чуртуң чаран-кааы Оңу өөрүп, кууаптантар.

Х. ОЙДАН-ООЛ өчүдүрүгөн.

(Баштак чугаа)

Сөзүн дөргө дэрип бурган-дыр оң— деп, Белекөй улаан. — Сөзүн кайын оон дора боор. Келем. Кай сөзө чөл чөд бөз бөз?

— Чүвени шыны херек: аныгары, томаанып, акша-хө-рөшпизиге камын аякк. Кончут четтес түвези бар— арага деп чүвө амааас бөк чыааның кижил болган-дыр. Эгеленге-де ийи чыл келди ай ол төс хоңуч чор бис. Мычча-га дээр оола чалдары чыгыс дашка кызыл ачы ак арага ажиртын чадап калар-дыр мен. Куданыска беги газыровка ижи олтурган дивес сен бе! Оң чү дөш кончут амылдан дээр сен, эжим? Чамдыкта хора-лаап, аксымче — шүүт кудар деп-даа берган турар мен. Эвир чымыл бистиң суурга бир агроном оол башка уруг-бис өргөтпөн. Бис база барган бис. Куданы клубуң бир өр-зөң дөргөп дүжүргөн. Алы-чөшпн, арага-дарыны чугаалааш кан-чаар сен. Магнитофон, хөре-дө, ыр-шоор дөргө мырынай не-дертег. Эгеленер оол, уругта байыр чедирип, белектер ты-сып, йөрөлдөп чагай өстө-ри сошпн турда уян кижил өрөзөнтини муган болуп турган, эжим. «Ишти-хырын тодуг чорду», адик-хөвө каас болуш, «Иштүдүн» хөдүгү турдууш. Э сүт дөш бадарын турда шүдү-дөш чүвө-биле дөмөй дивес сен бе.

дашканы сегиряп алган, шүүт-ла хары-бууру чокка ак-кыңче кудар дөш, төч-ал ая-лар чыдыр мен. Бичел-оол сол-дуга холу-биле мези дашка туткан хоолумун бизелден энтин койчут туташ, мыйи оюмун идиш бар чыдыра «үб, үб!» деп алгара берген мен. Оң таламга олурган Дуран-оол арга талы халып келген:

— Кады ийиш олургууста-ла бө чүгө хөдүп эртин, када-мынга хол дөш бердин, Бичел-оол. Кай, сен ол кижил арага ижер дээр оң хоругдан огу-раары ол бе? Арга дээр кижил төрөгелетини тоогуаңды эң уауш алдымыкынарнын бирөөзи деп санаар мен. Оң дээр хундүктөлдө чөм-дир. Белек оңу иштин. Ижер хө-мөзүн билбес кижиге арага хоран боор бээр боордан баш-ка алаа сагып чорур кижиге азырбар чүвө болбаскык. Бө хире эки хөдүгү эртин турган амылдан чагай үлөгө аас-дыл үндүрер, шош-солаа кылырга кайып боор. Ам бө дораан ка-дайың мурунуга буруун биз-лиштеп, дашканы хөдүгө ка-тап тутуп бер, кыяңың! — деп бө. Бичел-оол чыгыс өсө-дө мартышпайн, Дуран-оол аккынын мугалааны кара ояар күссөзүн каап дивес сен бе, эжим. Мынчаар түрөп чо-руурга көзүң авазыңды тодуг берген кирип, кыпач шы-даар, ол түрүк дөңкө-дө бол эвир халып каар кынаан.

Экинчилер Кара-Диттың аркаамыга оң дөрт хоңук шит-тиде кирген. Оң үенин дургу-зунда ашактарың соксаал чо-ка бантап, калчазла оларын дөк икенилдиш ап боурул дө-жик, сүмөлөтүн шаг болган-дыр. А ашактарың демгелери-ге бараан бооп, амдынын аш-чөшпн кылгаш, аксынга сошпн, ол-шкы идик-хөптерин уругучу курдагы, боран хүн-и-нерде аркаамга кирген соода чымылдан дөш ара-гадан мытып чүштөп эгеленеп, улуг отту уауудуң, бирөөн эмөк кадаймың артык оола экин чырык делегей кырында чок дөргө өкөзө чораша, «сөзө кадаймың енаамы шып, аңталза-даа мөзөң оон артып деп удуур-дөдир маргылжып каап базып турганар.

В. МОНГУШ.

Сурагыл норвег эртемден болган аян-чорукчу Тур Хейердалын удуругулаа-биле экспедицияга совет элчи Юрий Алексанрович Семенов үш катан кырып. 1977 чылдын ноябрь, төңүзүндө КНО-нуя түгү-биле чорудар деп турар экинчилериниң хымыгыштан кылган «Тигр» деп аттыг хөмөгө кылар. Тигр болган Эвфрат хөмөриңи катмышкан черинден ол хөмө Перен мугуладурун дамчытыр Индий океане чорур. Эксеп-дицияны соругамы болза Буругу Мессопотамияны райо-нундан далай дамчытыр сай-ыралдын нештер болурун бөдөткөлар, а ол ишкан эр-тең болган Чаа Диттерини ар-ганында культуруг дөмөйлө-лөк чоруктарың дугайында материалдарын чымыр болу-ткан. Тур Хейердал-биле ла-бирүрстан кылган «Ра» деп хө-мөгө ийи катан аян-чорук кыл-ган Юрий Семеновичинде аң-ды да ийи хоочулар Караа Мау-ри болган Норман Бейкер экс-педицияны составында база кирген.

Медицина эртемперинча кадылдар Юрий Семеновичи мурунда ишкан экспедиция-ны хандырылганы дааскан. Оң аңыда Юрий Семенович амылдан оза ба-далдарда кыккелерин психол-огтуг кады чөрүп болурун өө-

реппи көөр болган оларга киз-иниң таарымштынар аргазын ажылдан кылар талазы-биле хөмөгөлери боттадырып чо-рулар.

СССР-нин спорткомитети болган «Олимпиада-80-ини» Оркомитети экспедицияны кыргызкелеринге шуурганга келер костюмдерин, сүт өтлө хөрөкшөттерин, чыгыс өсө-биле океан хөкөр экинчи-риникиң хөкөр бүгү чүд-дөрип берген. Илчактан «Тигр» Индий океанга экин-дирин чораш, чүгө КНО-нуя түгүн эвес, харын Москвага болуп XII Олимпиади оюнари-нын демдрон база ап чорурт.

Элөгелден хостуг үдө Юрий Алексанрович оңу дөмдө-лөңгө бөкжиге кылар, чуртү тарттырар. Илчактан «Кино аян-чорукчуларыны күзү» деп солун телевидение про-грамазыны чорукчулар (оңу Семенов элден иш чы-дарың дугуузуңду чорудуң келген) «Тигр» экинчи-риникиңиниң төңсөңдө соода Тур Хейердалын экс-педициянын дөрт кири-кчи-ниниң солун чугаалы дим-наарлар.

ЧУРУКТА: Тур Хейердалын элөгелден экспедиция-нын кирикчиңи Юрий Семеновичи.

П. Пособуң фотоу.

(СЭТА-нын фотохроникам).

Өг-бүлө оркестри

Эрика Рымы — Эстон ССР-ниң алдарыг механи-затору. 1975 чылда респу-блика хөреңмен транзитри-кер аразыга маргылаага ол дөрт катан бирги черни элзээн.

Коммунист Э. Рымы Тар-туски районун «Виртсъя-ве» колхозунда амылдан тур-рар. Эрика Рымы чүгө амыл-агылы-биле кызыгар-ланамын турар. Эстонияда өң өг-бүлө оркестри ат-су-рагыл. Өг-бүлө оркестри ра-дио болгаш телевидение дамчытыр дөнтаамал ой-нап турар.

В. МОНГУШ.

Агаар

Бөгүн республикага бүргөп, азыр, чамдык чөргөргө биче хар чаар. Барың чүк ула-нышкыңың хаттын дүргөң секундада 3-7 метр чедер. Агарыны температура республикага нийтизи-биле 0-5 градус соок болур.

Кымыга шокар булуттаар, чагас. Язы-бүрү улаңыш-кыңың хаттын күрү жошкан, агарыны температурам 4-6 градус соор.

Редактор В. С. ШАРАВЫН.

К И Н О

НОЯБРЬ 13-ТЕ

«НАЫРАЛ»: «Фонтан ча-пынга дукар бис» 9.40, 11.30, 15.10, 17.09, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПНОНЕР»: Киночымыд 9.00, «Гане Рекле биле эвэ» 10.20, 12.10, 13.40, 15.20, «Эр-кен болган чокку чылдар» 17.00, 19.00, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Тенес Ивалуш-каның кайгычык чүдүдү кал-чаар сүргөң» 9.30, 11.00, «Фан-Фан-Тюльпан» 15.00, 16.30, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Алмыс Ройш Гуд» 10.00, 11.30, 13.00, «Ме-дальон үшкү талам» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

НОЯБРЬ 14-ТЕ

«НАЫРАЛ»: «Оң байыр-лада болган» 9.40, 11.25, 13.10, 15.00, 17.10, 19.00, 20.50 шактар-да.

«ПНОНЕР»: «Золушкага үп гоорук» 9.00, Кинокуб: «Ди-рин амыттар делегейнде» 10.40, 15.00, Кинокуб: «Кым болуру?» 17.00, «Фонтан ча-пынга дукар бис» 12.40, 19.00, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Эртен болган чокку чылдар» 14.30, 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Медальон үш-кү талам» 13.00, 15.00, 16.50, 18.40, 20.50 шактарда.

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ

Комбинаттын шыдыраачылары

Кызылдың эгт комбинатын шыдыраачылары шыдыраачылары болуп эртин. Анда бүдүрүлгөн мергөшкүдө 15 спортчууу ляршөкө. Хоорай маргылда

Республиканың спорт школының анык хоккеистери кышкы спорт сезонуна хынамчакы белеткелди эгелен. Олар «Ал-

Хоккейниң чаа чүүлдери

МОСКВА. Хоккейге СССР-нин бирги, ийги шпидинде командаларында алгыда, де-кабрь-инвар айларда бистиң чуртуң элден болгаш хоккей ко-мандалары дашкыда куртар-га ойнар. Наймысаладык ди-

Оларны шийткен

Г. И. Шелудькоңу болгаш А. Ф. Загиряктың үлөгелери неминг хөвөн сүдүн анык хураалыга көөрү дозулган.

Шелудько биле Загиряк 1977 чылдын июль айда Петро-заводск—Ленинград аразында рейс-биле бар чоран Ту-134 самолөттү чаа теспендер ик кыжын турган, оң авиация Хельсинки аэропортика хондурарыне албадылар.

Фил эрге-чагыраларга ут-турган агаар дээрбөкчөдөн самолөттөр оораварында удуу дөмөкөл дугайында делегей ду-гуржукаланы булгаар Совет Эвилениң дамчыды берген турган.

Шелудько биле Загиряк сүд хураалыга боттарының үлөгел-нен кем-хөвөңгө долдуу-биле буруулуун билтөгөннөр.

Суд Шелудькоңу 15, а Загиряктың—8 чылда эргезин казып шийткен.

Ленинградтын бүдүргө чөриңиниң суд залыга олу-рган аныкчылар болган ал-бан-ааччылары шийткелди уауш чүдүдүгүңүң утканнар.

ЛЕНИНГРАД.
(СЭТА).

Адын бадыткаан

Бай-Тайга районун бирги чөри дөш шыдыраа маргыла-дамы Тээли ортумак шолоа-мыга болуп эртин. Орта сов-хозтардан, Тээли суурун бү-дүрүткө, албан организация чөриңиден 18 шыдыраачы киришк.

Маргылааның түшөңдө Тээли ортумак шолоаының толозы Боржак Дамба 16 са-ны алган, район чемпиону болган. Дуржулаңы шыды-раачы эртен чыдагы адик бөдөйткан. Ийги черин СЭКП райкомунун шыдыраачыны Михайла Сарылар, үшүзүң—Тээли ортумак шолоаында Хертек Шошбар алган.

С. САЛЧАК.